

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä: Pihlman, A. (2018). Ihmiset rakentavat arkeaan myös työelämän ulkopuolella – Voisimmeko oppia tästä jotain? Teoksessa Outinen, H., Silván, A. & Savolainen, J. (toim.) Työelämän ulkopuolella Tesoman miähet. Tampere: Tampereen ammattikorkeakoulu. Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisu. Sarja B. Raportteja 102, 46-50.

URL:

<http://julkaisut.tamk.fi/PDF-tiedostot-web/B/102-Tyoelaman-ulkopuolella-Tesoman-miahet.pdf>

6. IHMISET RAKENTAVAT ARKEAAN MYÖS TYÖELÄMÄN ULKOPUOLELLA – VOISIMMEKO OPPIA TÄSTÄ JOTAIN?

ARVI PIHLMAN

Tesoman miähet -hankkeen yhtenä osatavoitteena oli edistää työelämän ulkopuolella olevien miesten osallisuutta. Tässä kirjoituksessa pohdin joitain tähän tavoitteeseen liittyviä huomioita ja ajatuksia. Käyttämäni esimerkit olen poiminut etupäässä kahden toimintaan osallistuneen miehen haastattelusta, mutta samantapaisia asioita nousi esiin myös hankkeen aikana käymissäni vapaamuotoisemmissa keskusteluissa.

Menemättä ”osallisuus” -käsitteen tarkempaan ruotimiseen, tässä hankkeessa tämä tavoite ilmeni vähintäänkin siinä, että nähtiin arvokkaaksi tarjota uusia mahdollisuuksia ihmisten keskinäiselle vuorovaikutukselle suhteellisen vapaamuotoisessa ilmapiirissä. Ihmisten toimiessa keskenään tilanteeseen astuu aina mukaan myös jotain niistä tavoitteista ja arvoista, joita he pyrkivät elämässään toteuttamaan, kuin myös viitteitä niistä arjen olosuhteisiin liittyvistä mahdollisuuksista ja rajoitteista, joiden keskellä he luovivat. Vuorovaikutuksen ja ihmisten omaehtoisen toiminnan painottaminen tarjosi-kin hyviä mahdollisuuksia oppia jonkin verran hankkeeseen osallistuvien miesten pyrkimyksistä ja niistä olosuhteista, joissa he arkeaan elävät.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

TYÖN ARVOSTA JA TYÖTTÖMÄN ARVOSTAMISESTA

Haastatellessamme toisen hanketyöntekijän kanssa kahta hankkeeseen osallistunutta miestä, olimme kiinnostuneita kuulemaan heidän työhistoriaansa ja elämäänsä työelämän ulkopuolella liittyvistä kokemuksista. Nämä kaksi saman ikäpolven miestä kertoivat kahta varsin erilaista tarinaa. Toisen työhistoria oli ollut suhteellisen vakaa, töitä ei tarvinnut juuri vaihtaa, työporukka muotoutui tiiviiksi ja työn ohella elettiin perhearkea. Toisen työhistoriasta löytyy kymmeniä työnantajia hyvin erilaisista työsuhteista, työporukka oli vaihtuvaista eikä perheen perustaminen ole tullut ajankohtaiseksi.

Miesten kertoessa erilaisista työ- ja elämänhistorioistaan esiin nousi kuitenkin myös monia yhteneväisyyksiä. Palkkatöissä käyminen oli ollut kummallekin selvästi tärkeää niin ansaitun rahan, omanarvontunnon kuin ihmissuhteidenkin kannalta. Monet muutkin hankkeeseen osallistuneet miehet tuntuivat puhuvan mielellään aiempiin töihinsä liittyvistä muistoista ja moni tunsikin silminnähtynä ylpeyttä hankitusta ammattitaidosta.

Miesten kerronnassa sosiaaliset suhteet ja niiden laatu näyttäytyivät keskeisinä asioina työelämässä. Hyvä henki työkavereiden kesken oli tärkeää, ja jos työpaikalla vallitsi huono ilmapiiri työntekijöiden kesken tai esimiesten kanssa, teki se arjesta raskaampaa. Työporukan keskinäinen huumori nivoi porukkaa yhteen ja työkaverit tukivat toisiaan myös tilanteissa, joissa työnantajan tai esimiehen koettiin kohtelevan työntekijöitä epäreilusti. Töiden jälkeen saatettiin vielä harrastaa tai muuten viettää aikaa yhdessä. Aiemmista töistä on jäänyt kavereita ja joitain heistä tavataan edelleen.

Työttömäksi jääminen oli kummallekin miehelle kipeä paikka ja uuden elämäntilanteen hyväksyminen vei aikansa. Kiinnostavaa on, että onnistuttuaan viimein sopeuttamaan arkensa ja arvomaailmansa pienempiin tuloihin, elämänlaatu näyttää kummankin kohdalla joiltain osin jopa kohentuneen. ”Minä oon melko tyytyväinen, vaikka oon tukiloil”, toinen haastateltavista kuvasi lisäten, että uraan keskittymisestä ja rahan tavoittelemisesta voi olla ihmiselle haittaakin. Toinen puolestaan huomautti, että vaikka viisisataa euroa kuukaudessa vetääkin nöyräksi, niin tällä hetkellä ”raha on yks hailee mulle”. Viit-taavatko nämä kommentit juuri siihen passiivisuuteen, johon joissain puheenvuoroissa työttömien epäillään jämähtävän? Monen hankkeeseen osallistuneen miehen kohdalla tämä näyttäisi kuitenkin hätiköidyltä johtopäätökseltä.

Toinen haastatelluista kertoi, että ennen palkkatöiden loppumista rahaa tuli mukavasti, ja romahtaneen rahatilanteen hyväksyminen vei pitkään. Monesta siihen asti itsestään selvästä asiasta joutui luopumaan. Vaikka palkan saaminen loppui, mies ei kuitenkaan ole lopettanut työntekoa. ”Työkokeilulinjalla” töitä tehdessä elämä on toki ollut materiaalisessa mielessä huomattavasti kapeampaa kuin silloin, kun sai työstään asiallisen korvauksen. Mies kertoi tehneensä työkokeilu- ja muilla erilaisilla nimikkeillä useita vuosia töitä eri tahoille yhdeksän euron päivittäistä kulukorvausta vastaan kolmen tai

1

2

3

4

5

6

7

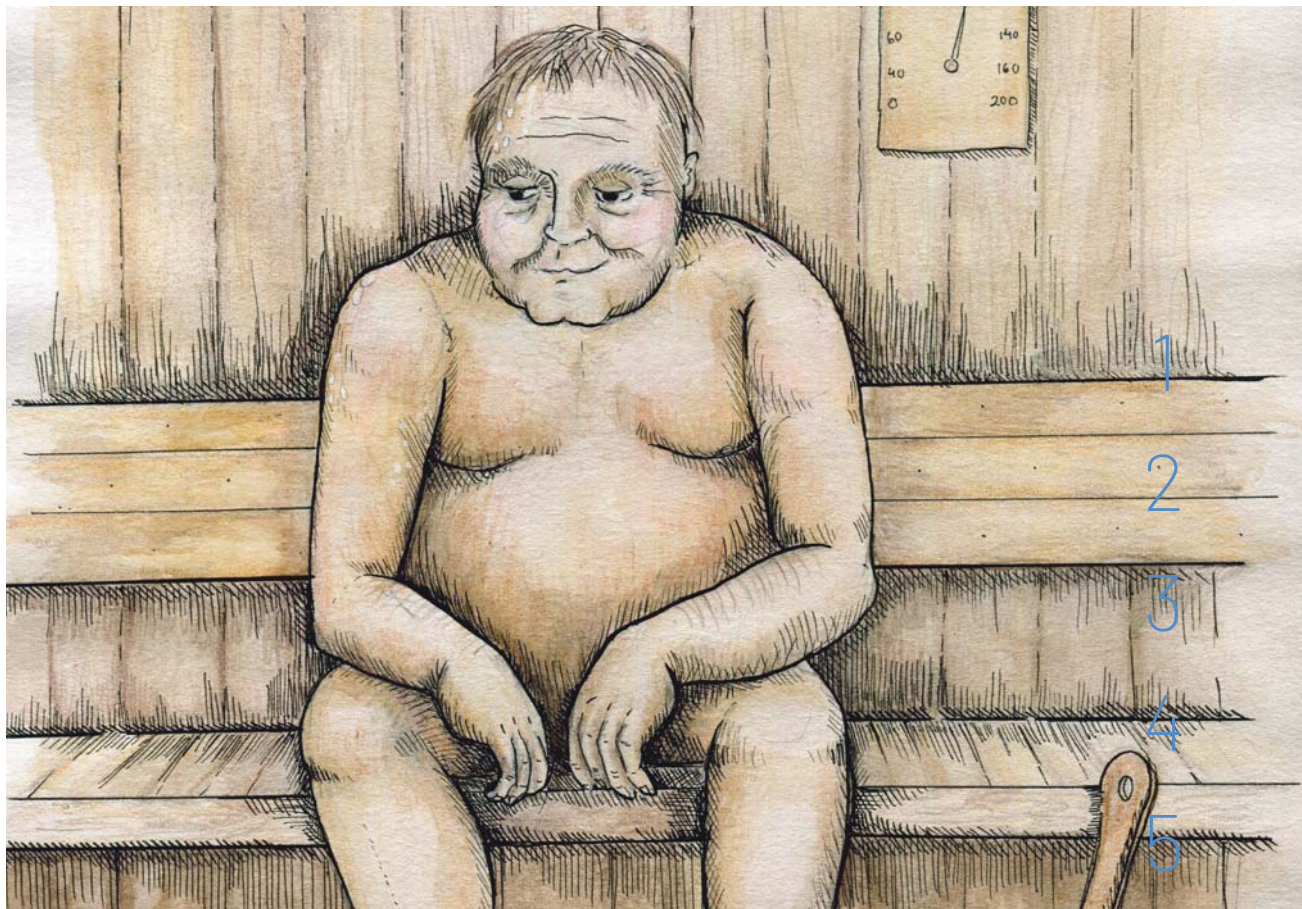
8

9

10

11

kuuden kuukauden pätkissä kerrallaan. Yhdeksän euroa kuluu jo bussimatkoihin ja syömiseen, eikä yhtään ylimääräistä jää käteen. ”Se on täysin ilmaista työtä”, hän totesi.

Sen lisäksi, ettei mahdollisuutta oikeaan palkkaan ole, kitkaa näissä töissä aiheuttaa se, että palkatut työntekijät katsovat työkokeilijaa usein pitkin nenänvarttaan. Mies kuitenkin kokee tekevänsä samoja asioita kuin nekin työntekijät, jotka saavat työstään palkan. Työstä saatavan palkan puuttuminen harmittaa, mutta vieläkin enemmän näyttäisi harmittavan työttömän statukseen ja vailla palkkasuhdetta työn tekemiseen liittyvä alhainen arvostus.

TYÖELÄMÄN ULKOPUOLELLA OLEMINEN EI TARKOITA HYÖDYTTÖMYYYTTÄ YHTEISKUNNAN KANNALTA

Rahan hankkiminen, ja ehkä erityisesti sen kuluttaminen, on paitsi tärkeä yhteiskunnallista koheesiota ja järjestystä ylläpitävä rakenne myös keskeinen ihmisen arvoa omassa ja muiden silmissä määrittävä normi (esim. Bauman 2005; Miller 2012). Ihmiset

6

7

8

9

10

11

kuitenkin toimivat myös valtavirtojen marginaaleissa heille epäedullisten valtarakenteiden katveissa tai niitä vastustaen (Ortner 2006). Keskustellessani hankkeeseen osallistuneiden miesten kanssa kahvipöydässä, pyöräpajalla pyöriä korjatessa tai porukalla kuntoillessa, mietinkin usein kuinka harhaanjohtavaa olisi nähdä monen palkkatyön ulkopuolella olevan, ja usein niukoilla taloudellisilla resursseilla elävän, ihmisen arki yhteiskunnallisesti hyödyttömänä.

Niin haastatteluissa kuin monissa muissakin hankkeen aikana käymissäni keskusteluissa tehdystä työstä oltiin ylpeitä ja työn puuttuminen saattoi kaihertaa pahastikin. Pelkän työn tuijottaminen voi kuitenkin johtaa siihen, että sivuutamme toissijaisina kaikki ne muut tavat, joilla ihmiset luovat merkityksellisyyttä omaan elämäänsä ja ovat samalla hyödyksi muille osallistuen näin yhteiskunnan rakentamiseen (vrt. Hart ym. 2010). Ihmisten toimeliaisuus sekä tarpeellisuus muille ihmisille, ja sitä kautta laajemmin yhteiskunnalle, ei pysähdykään työpaikan ovelle.

Toinen haastatelluista miehistä kertoi, että jäätyään palkkatyön ulkopuolelle perhe näki asiassa myös myönteisen puolen. Asunto ja moni muu elämän materiaallinen puite oli jo ehditty hankkia. Lapset asuivat vielä kotona, ja sinänsä oli hyvä asia, että isä pystyi nyt viettämään enemmän aikaa perheen parissa. Vaikka nykyään lapset ovat jo muuttaneet omille teilleen, mies käy heitä edelleen auttelemassa. Myös iäkästä äitiään hän käy tapaamassa säännöllisesti. Nyt jo edesmennyt Alzheimerin tautia sairastanut vaarikin tarvitsi aiemmin paljon apua. Lisäksi vanhassa rintamamiestalossa asuminen edellyttää ajoittain huoltamista, ja varsinkin aiemmin kaveripiirissä käytiin vuoron perään tekemässä erilaisia korjaustöitä ystävien kodeissa.

Haastatteluista käy ilmi myös se, kuinka heikentyneessä rahatilanteessa vastavuoroiset vaihtosuhteet ystävien ja tuttavien välillä ovat taloudellisessakin mielessä tärkeitä. Kaverit lainaavat toisilleen rahaa ja muutenkin auttavat toisiaan tarvittaessa. Jo tieto kavereiden olemassaolosta luo tässä mielessä turvaa ja ennustettavuutta elämään. Toinen haastateltavista kertoi, kuinka samassa seurakunnassa käyvistä ihmisistä on tullut hänelle läheisiä niin hengellisenä ryhmänä kuin ystävinä ylipäätään. Lisäksi seurakunnalta saa tarvittaessa ”ruuat ja muut”. Toisaalta mies kertoi itse antavansa työpanostaan seurakunnalle esimerkiksi siivoamalla silloin tällöin seurakunnan tiloja.

Hankkeeseen osallistuneet miehet toivat useaan otteeseen esille, työelämän ulkopuolella olemisen aiheuttamien huolien lisäksi, miten he arjessaan toimivat tavoin, jotka ovat sekä merkityksellisiä heille itselleen että hyödyllisiä muille. Huolehtiessaan muiden ihmisten hyvinvoinnista tai toimiessaan vastavuoroisesti omissa sosiaalisissa verkostoissaan ihmiset antavat samalla panoksensa, ehkä asiaa sen enempää ajattelemta, myös yhteisen maailman ja yhteiskunnan rakentamiseen. Jotkut miehistä tekevät vapaaehtoistöitä erilaisissa kansalaisjärjestöissä, toiset vaihtavat palveluksia ystävä- tai tuttavapiirissä ja perheen ja sukulaisten kesken pidetään läheisistä ihmisistä huolta.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

TOIMINTAMAHDOLLISUUKSIEN EDISTÄMINEN

Työelämän ulkopuolella olevat ihmiset eivät välttämättä istu käsiensä päällä, vaikka valtavirtaodotusten marginaalissa toimiminen epäilemättä onkin monella tavoin haastavaa. Siitä huolimatta, että niukka rahatilanne vaatii sopeutumista ja huolestuttaa, niin haastatteluissa näkyi olemassa olevan rahallisen ja muun tuen tärkeys toimintamahdollisuuksien kannalta. Vaikka yhtään ylimääräistä rahaa ei välttämättä käteen jäisikään, niin elämiseen tarvittavat materiaaliset perusasiat, kuten asuminen ja ruoka, ovat erilaisten tukijärjestelmien ansiosta kutakuinkin turvattuja.

Tätä ei tarvitsisi nähdä pelkästään menoeränä. Koska kaikki aika ei mene siitä huolehtimiseen, saako raavittua jostain kasaan tarvitsemansa välttämättömän ravinnon, ihmiset pystyvät mahdollisesti käyttämään aikansa itsensä ja muiden kannalta rakentavammin myös työelämän ulkopuolella. Toimiminen tavoilla, joiden voi kokea olevan merkityksellisiä sekä itselleen että muille, edellyttää kuitenkin jonkinlaisia suhteita muihin ihmisiin. Työelämän ulkopuolella oleminen ja sen myötä mahdollisesti hyvinkin niukat taloudelliset resurssit uhkaavat rajata ihmisiä oletusarvoisten vuorovaikutus- ja toimintaväylien marginaaliin (vrt. Bauman 2005; Miller 2012).

Tilanteet, joissa ihmiset pystyvät luomaan uusia sosiaalisia suhteita, avaavat heille seuran lisäksi myös uudenlaisia väyliä tavoitella ja edistää arvokkaina pitämiään asioita. Ihmisten pyrkimykset ja tarpeet kuitenkin linkittyvät aina heidän erityisiin arjen konteksteihinsä ja elämänhistorioihinsa. Järjestetyt vuorovaikutustilanteet tarjoavatkin yhdenlaisen mahdollisuuden myös tilanteita organisoiville tahoille tutustua luontevasti ihmisiin sekä oppia ymmärtämään mihin he sosiaalisia suhteita luodessaan pyrkivät ja millaisten toimintaansa suuntaavien tai sitä hankaloittavien rakenteiden puitteissa he arkeaan elävät (vrt. Hart ym. 2010). Mietittäessä tapoja edistää työelämän ulkopuolella olevien ihmisten elämää, voisikin entistä tietoisempi keskittyminen heidän omiin pyrkimyksiinsä ja arjen suhteisiin nivoutuvaan toimintaansa avata uusia varteenotettavia mahdollisuuksia. ///

LÄHTEET

Bauman Z. 2005. *Work, Consumerism and the New Poor*. Lontoo: Open University Press.

Hart K. & Laville J.-L. & Cattani, A.D. 2010. *Building the Human Economy Together*. Teoksessa: Hart K., Laville J.-L. & Cattani A.D. (toim.) *The Human Economy*. Cambridge: Polity Press, 1-17.

Miller D. 2012. *Consumption and its Consequences*. Cambridge: Polity Press.

Ortner S. B. 2006. *Anthropology and Social Theory: Culture, Power, and the Acting Subject*. Durham ja Lontoo: Duke University Press.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

